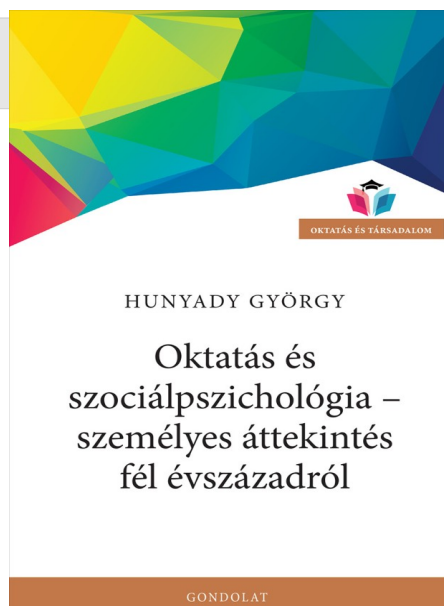

Személyes visszatekintés fél évszázadra

Golnhofer Erzsébet*

DOI: 10.21549/NTNY.43.2023.4.5

Hunyady György (2023): *Oktatás és szociálpszichológia – személyes áttekintés fél évszázadról*. Gondolat Kiadó. ISBN: 9789635564491

Kitüntetett, fontos pillanata bármely tudománynak, ha elismert, tekintélyes képviselője személyes visszatekintésre vállalkozik szakterületének egyik jelentős témája kapcsán. Ez valósult meg Hunyady Györgynek az oktatás és szociálpszichológia fél évszázados kapcsolatáról sajtó, egyéni áttekintést adó, válogatott tanulmányait tartalmazó, 2023-as kötetében. Az oktatás rendkívül komplex világához lépve a szerző/szerkesztő sajátos kiindulópontot választott: „... a szociálpszichológia hazai fejlődésében jómagam, valamint szép számú tanítványom és munkatársam mennyiben és milyen értelemben foglalkoztunk oktatási kérdésekkel, miben azonosítottunk olyan feladatokat, amelyek szakmailag előrevisznek, és az oktatás intézményrendszerét szolgálják.” (p. 8). Az egyéni visszatekintés felelősségteljes szűkítéséhez, a kötet

tartalmának összeállításához Hunyady György félévszázados szakmai tevékenységének alapvető szerepeit vette figyelembe, azaz mivel szembesült kutatóként, egyetemi oktatóként, szakértőként, tudományszervezőként és akadémiai közéleti emberként a választott témakörhöz kapcsolódóan. A személyes döntések alapján kiválasztott eredeti munkák olyan kordokumentumok, amelyek egyrészt tükrözik megszületésük idejének társadalmi és tudományos kereteit, sajátosságait, másrészt megmutatják az akadémikus szerző, szerkesztő múltat és jelent értelmező megközelítéseit, kérdéseit, válaszait, alapvető összekapcsolásait. Az összegyűjtött, közzétett gazdag anyag tartalmára, sajátosságaira számos megközelítési mód mentén lehet felhívni az olvasók figyelmét. Ezek közül jelen írásban – főként az oktatói szerepre gondolva – kettőt emelek ki. Egyrészt hangsúlyos nézőpont lehet, hogy milyen tudás, szakmai ismeret, attitűd jelenik meg a tanulmányokban, illetve hogyan értelmezte mindezeket a szerző, másrészt – az előzőkkel összefonódva – lényeges lehet tudományelméleti és tudománytörténeti látószögből, hogy milyen objektív és értelmező információk tárulnak fel a hazai szociálpszichológia kialakulásáról, intézményesüléséről, társadalmi kontextusáról, felelősségvállalásáról és változásairól.

A recenzió terjedelmi korlátait figyelembe véve részletes tartalmi áttekintés és elemzés helyett a kötetben megjelenő *gazdag tudásanyag* rövid leíró jellegű bemutatását választottam az olvasó tájékoztatására. Az *első fejezetbe* (pp. 11-83) a tanulók történeti-társadalmi nézeteivel foglalkozó többlépcsős empirikus kutatásokat bemutató, elemző tanulmányok kerültek. Az érdeklődő olvasó megismerkedhet a hatvanas évek végén éledő szociálpszichológiához kapcsolódóan a csoportszerkezet többoldalú kutatásával, a tanulók történeti-társadalmi nézeteivel a nyolcvanas évek elején, majd átrendeződésükkel a nyolcvanas és a kilencvenes évek fordulóján, illetve az új nemzedékek társadalomképének, értékvilágának vizsgálatával, alakulásával. A *második fejezet* (pp.

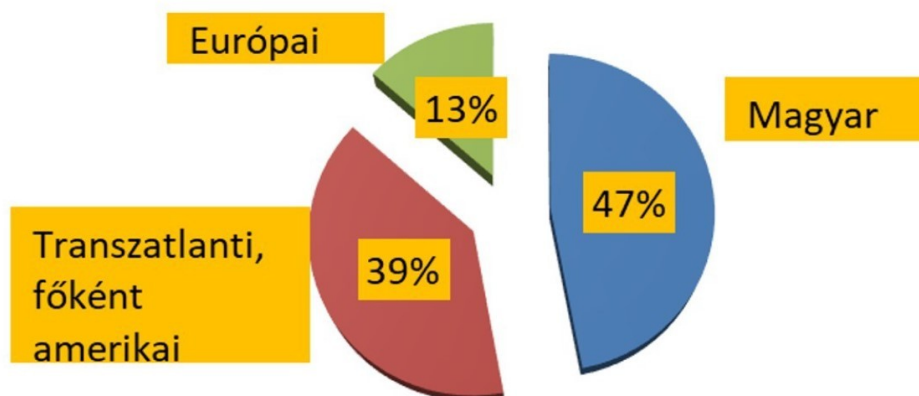
* Címzetes egyetemi tanár, nyugalmazott habilitált egyetemi docens, ELTE PPK Neveléstudományi Intézet, erzsebetgolnhofer@gmail.com

85–128) többirányú tanulmányaiban az oktatás működését, fejlesztését segítő, támogató szociálpszichológiai megfontolások, javaslatok és történeti nézőpontok kerültek előtérbe. A tanulmányok kiemelten foglalkoztak az emberismeret helyével az oktatásban; az érzelmek szerepével a kiegyensúlyozott emberképre épülő oktatásban; a pszichológia közreműködésével, a társadalmi-társas kontraszelekció leküzdésével és a tehetséggondozás kérdéseivel, mindezt társadalmi és tudománytörténeti érveléssel alátámasztva (p. 85). A *harmadik fejezetben* (pp. 129–192) a pedagógusképzés megújítási kísérletének és visszafordulásának kérdései jelentek meg beépítve a magyar felsőoktatás átalakításának látókörébe: a sokszereplős, konfrontációban született ELTE-modell kibontása, majd a modell lebontásának és az érdekelt szereplők közötti utóvitának a nyomon követése, és egy, a tanárgenerációk értékeit kutató, újdonságot jelentő empirikus visszahatás-vizsgálat (2015) dokumentálása, eredményeinek felvillantása alapvetően a pedagóguspálya és a képzés nézőpontjából. A *negyedik fejezet* (pp. 193–228) az oktatásfejlesztés számos feladatát főként szociálpszichológiai szempontból tárgyaló írásokat tartalmazza: többek között az akadémiai szféra és az oktatás ügyének kérdéskörét, különös tekintettel a neveléstudomány megítélésére, egyenjogúsítására, emancipálására; a felsőoktatás nemzeti ügyként való értelmezésének problematikáját; a nemzetnevelés a tudomány és a felsőoktatás nemzetközi világában; valamint nemzeti jelentőségű feladatokat a felsőoktatás fejlesztése terén.

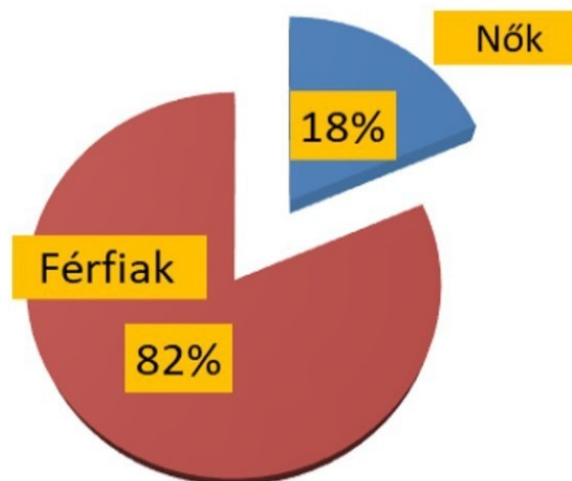
A fenti vázlatos, felsorolásszerű tartalombemutató csak részben érzékelteti, hogy a szövegekben érzékeny, kritikus, tudatos kérdésfeltevések és válaszok, illetve nyitott kérdések jelennek meg nemcsak a tudományos, hanem a társadalmi jelenségek kapcsán is. Mind a szociálpszichológiához, mind az oktatáshoz, mind kapcsolódásukhoz kötődően Hunyady György sok valós kérdést vet fel és helyzetleírásai mellett személyes véleményét is kifejtve többféle, sokszínű választ ad. A politika és az ideológia szorításából kiszabadulva láthatóvá válik többek között, hogy miképpen alakult plurális empirikus tudománnyá a szociálpszichológia, kik voltak a hatást kifejítő hazai és nemzetközi személyek, illetve szervezetek; hogyan jelentek meg az oktatást és a szociálpszichológiát szolgáló domináns elméleti és empirikus/gyakorlati kérdések, értékek, tartalmak, kutatási eredmények. A kötet válogatott írásai nemcsak azt mutatják meg, hogy a szerző/szerkesztő milyen új témákat kutatott, de azt is, hogy milyen sokat tett e kutatások személyi és intézményi feltételeinek megteremtésért. Szembesíti az olvasókat több, oktatáshoz szorosan kötődő témában, hogy az egyes vizsgálatokból milyen konkrét és általános következtetéseket lehet megfogalmazni. A nevelés szempontjából fontos és jellegzetes beállítódások, felfogások, nézetrendszerek feltárására, az értékvilágra irányuló vizsgálatokhoz kötődően nemcsak a múltnak (az akkori kutatásnak), de jelenünknek szóló kérdések is felvetődnek. Ezek közül ma is megválaszolnivaló például: Vajon az intézményes nevelés mennyire számol a tanulók körében végzett, szocializációs hatásokat leképező tudatvizsgálatok eredményeivel (p. 83)? Kiemelt érdeklődésre tarthat számot az érzelmek szociálpszichológiájának témaköre, a nevelélmélet és a gyakorlat számára kihangsúlyozott, a pedagógusképzőknek és gyakorló pedagógusoknak címzett témák köre (pp. 93–109). Az olvasó számára tanulságos, emlékezetes tapasztalatot nyújt a Hunyady György által társadalmi léptékben legambiciózusabb vállalkozásának tekintett pedagógusképzés megújításának kísérlete (p. 129). A 2003 és 2010 közötti reform empirikus dokumentálásában, az „elmesélt” történetben megjelennek a meghatározó személyek és intézmények, az átalakítás, a megvalósítás sajátosságai, eredményei és ellentmondásai végigkísérve Hunyady György gondolkodásmódjára való utalásokkal. E rendkívül komplex áttekintést olvasva felvetődik, hogy a témában személyesen érintettek valószínűleg szívesen megismerkednének több, a neveléstudományban működő szakember reformban betöltött szerepével és a pedagógusképzéssel foglalkozó elképzeléseikkel.

A kötet írásai sokszínű tájékoztatást adnak a szociálpszichológia intézményesüléséről és professzionalizálásának folyamatáról. Ebből a szempontból ismerkedve a tanulmányokkal úgy vélem, hogy informatív lehet az

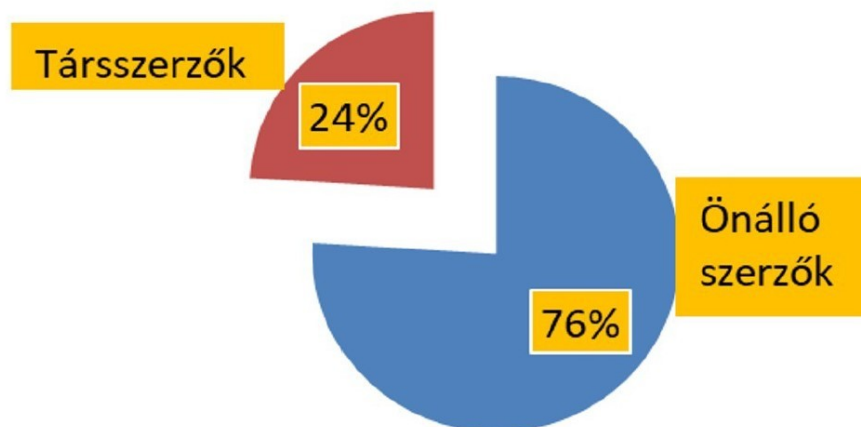
utóbbi évtizedekben előtérbe kerülő hálózatelemzési megközelítés (Barabási, 2016) leegyszerűsített formában is. A kötethez kapcsolódóan – a teljesség igénye nélkül – a tudományometriai adatok közül egy egyszerű citációs adatra irányítom a figyelmet: közel 120 szakmai munkára való hivatkozás található Hunyady György munkájában. Ez az adat tükrözi a szerzőnek azt a törekvését, hogy hozzájáruljon a szociálpszichológia tudományos státuszának megalapozásához, fejlesztéséhez a hazai és a nemzetközi szakmunkák ismertetésével, beépítésükkel a gyakorlati és az elméleti problémák felvetésébe és továbbgondolásába. Komoly szakmai támaszt jelenthet az olvasónak, a szociálpszichológia nemzetközi világában a hatvanas és a kétezres évek között hatást gyakorló szakemberek bemutatása. A sokszínűsége törekvést mutatják a hivatkozások szerzőinek nemzetekhez, egyes országokhoz kötött megoszlása (1. ábra) és kifejezik Hunyady Györgynek azt a felfogását is, hogy alapvetően a mértékadó amerikai szaktudományt kell minél mélyebben megismerni és követni (Fülöp, 2022). Nem tekinthetőek mellékesnek azok a tudományometriai adatok sem, amelyek megmutatják, hogy a kötet írásában a társadalomtudományokhoz hasonlóan alacsony a nők reprezentációja (2. ábra), vagy a társszerzőség, az együttműködés jelenléte (3. ábra). Oktatók, kutatók, diákok számára izgalmas, hasznos feladat lehetne a kötet tanulmányaiban található tudománytörténeti, valamint felhasználható elméleti és empirikus kutatási eredmények rendszeréről további citációs hálózati adatok összegyűjtése, például a szerzők neveinek, a cikkekhez tartozó tárgyszavaknak az áttekintése; kapcsolati háló készítése, összesítése. Mindezek, és a kapcsolódó minőségi elemzések árnyalhatnák a képet arról, hogy kit, kiket tekintett Hunyady György jelentős kutatónak, hogyan vélekedett a hatásukról, ill. mi foglalkoztatta a választott témában.

1. ábra: Szerzők nemzetek, országok szerinti megoszlása

2. ábra: Szerzők nemek szerinti megoszlása

3. ábra: A társ szerzőség, az együttműködés jelenléte

A szociálpszichológia és a szerkesztő/szerző szempontjából sokatmondó, hogy Hunyady György saját szakmai pályafutásának szemszögéből hogyan látja a hazai szociálpszichológia mint társadalomtudományi diszciplína formálódásának szakaszait és jellemzőit. A *hatvanas és hetvenes években* a politikai és ideológiai szorítás enyhülésével feléled a szociálpszichológia, kiépül a személyes és az intézményes szféra, a tudomány megtalálja kutatási és felsőoktatási kereteit. E folyamatban Hunyady professzor úr kiemeli Pataki Ferenc kulcsszerepét, a vele végzett közös munkát, illetve egyes konkrét témákhoz kötődve felhívja a figyelmet például Kornis Gyula társadalomszemléletének megtermékenyítő hatására, Mérei Ferenc közösségek rejtett szerkezetével foglalkozó munkáira, saját szerepére az új témák kutatásában, az empirikus vizsgálatok különböző módszereinek meghonosításában és az intézményi háttér megalapozásában. (Az előbbiekre lásd többek között az attitűdméréseket, különböző esszé elemzését, a kvázi kísérleteket, a többváltozós statisztikai elemzéseket.) Új szakaszként kezeli a *nyolcvanas és kilencvenes éveket*, amelyek során a szociálpszichológia meghatározó úgynevezett kognitív irányzatával, annak jellegzetes témájával, a sztereotípiával, valamint a megjelenő paradigmaváltással, az affektív ellenforradalommal foglalkozott (pp. 9; 95). A *kilencvenes évek végétől* szakértőként, közéleti aktivistaként

vett részt a közoktatás tartalmi fejlesztésében és a felsőoktatás megújításában. E szakaszokban való tájékozódást a szövegeken túl segítik a lábjegyzetek és a kötet végén található bibliográfia.

A recenzió egyrészt könnyű dolga volt, hiszen tartalmas, világos szerkezetű kötetről írhatott, másrészt nehéz, mert a kötet tanulmányai információkban rendkívül gazdagok, sokszínűek, és a műfaj keretei között behatárolt módon nyílt lehetőség a tartalom elemzésére, értelmezésére. Azonban a részleges bemutatás alapján is megállapítható, hogy teljesültek a kötet, Hunyady György által megfogalmazott céljai (pp. 6; 9), azoknak a szakmailag előrevívó feladatoknak a megtalálása, amelyek egyben az oktatás intézményrendszerét szolgálják és lehetőséget adnak kutatóknak, oktatóknak, diákoknak a történet konstruktív folytatására.

Irodalom

---

1. Barabási, A.-L. (2016). A hálózatok tudománya. Libri Könyvkiadó Kft.
2. Fülöp, M. (2022). Interjú a 80 éves Hunyady Györggyel. *Magyar Pszichológiai Szemle*, 77(4), 543–566. <https://doi.org/10.1556/0016.2022.00039>